

سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی

معاونت پژوهش و آموزشی

مرکز مطالعات فرهنگی بین المللی

حیثیاء سیاسى سند

افراط گرایی قومی و مذهبی در پاکستان

(با تاکید بر وضعیت فرهنگی، سیاسی ایالت سند)

نوشته: محمد صالح کوچه

ترجمه: محمدرضا زبیلی

کورجو، محمدصالح، ۱۳۹۳ - م.
(Korejo, M. S. Muhammad Soaleh)
مبتنیق سند: افراط گرایی قومی و مذهبی در پاکستان (با تاکید بر وضعیت فرهنگی، سیاسی ایالت سند) / نوشته محمدصالح کورجو: ترجمه محمدرضا زینلی.
تهران: موسسه فرهنگی هنری و انتشارات بین المللی الهدی، ۱۳۹۴.
۲۶۴ ص.

۹۷۸-۹۶۴-۴۳۹-۶۸۹-۲

فیبا

عنوان اصلی: A Testament of Sindh: Ethnic and

Religious Extremism: A Perspective

کتابنامه.

افراط گرایی قومی و مذهبی در پاکستان (با تاکید بر وضعیت

فرهنگی، سیاسی ایالت سند).

جنبش قومی مهاجر پاکستان

Muhajir Qaumi Movement

جماعت بنیادی -- پاکستان -- سند

اسلام و سیاست -- پاکستان -- سند

سند (پاکستان) -- روابط قومی

سند (پاکستان) -- سیاست و حکومت

زینلی، محمدرضا، ۱۳۴۲ - مترجم

DS۳۹۲ ۱۳۹۴ ۹۸۵۸۶/س

۹۵۴/۹۱۸-۵۲

میرشناسه

عنوان و نام پدیدآور

مشخصات نشر

مشخصات ظاهری

شابک

وضعیت فهرست نویسی

یادداشت

یادداشت

عنوان دیگر

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

شناسه افزوده

ه: بلدی کنگره

ه: بلدی دیوبند

شماره -- ناسی ملی

مباحث سیاسی سند

افراط گرایی قومی و مذهبی در پاکستان

(با تاکید بر وضعیت فرهنگی، سیاسی ایالت سند)

نوشته: محمد صالح کورجو

ترجمه: محمدرضا زینلی

ویراستار: ابوالقاسم راه چمنی

ناشر: گروه انتشارات بین المللی الهدی

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۴ هـ

شمارگان: ۳۰۰

قیمت: ۱۴۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۳۹-۶۸۹-۲

نشانی: تهران، بزرگراه رسالت، مقصدی.

مجمع امام خمینی (ره) ساختمان ۱۴

صندوق پستی: ۲۵۱۶ - ۱۵۸۱۵

تلفن: ۸۸۱۵۳۳۸ - ۸۸۱۵۳۳۹۵ - ۰۲۱

نمابر: ۸۸۸۴۹۲۷۹ - ۰۲۱

رایانامه: Cultural@icro.ir

کلیه حقوق این اثر متعلق به مرکز مطالعات

فرهنگی بین المللی است.

مطالب این کتاب، نظرات پدیدآورنده اثر است و لزوماً نظر مرکز

مطالعات فرهنگی بین المللی به شمار نمی آید.

مرکز مطالعات فرهنگی بین المللی
سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی

Center for International Cultural Studies

Islamic Culture & Relations Organization

Tel: +98 21 88153338

www.motaleaat.ir

گروه انتشاراتی بین المللی الهدی

Alhoda International Publishing Group

مجموعه الهدی للنشر والتوزيع الدولي

Tehran - P.O.Box: 14155-4363

www.alhodagroup.ir

Tel: +98 21 22211211 - 22206714

فہرست مطالب

۹	مقدمہ مترجم
۱۳	پیشکشکار
۱۷	مقدمہ
۳۷	فصل اول: یک سندی کیست؟
۴۷	فصل دوم: بیدایش جنبش قومی مہاجر
۷۹	فصل سوم: ترور بسم سیاسی - مثلث مرکب
۱۱۹	فصل چہارم: ور بسم سیاسی و احکام قضائی
۱۲۹	فصل پنجم: چرخہ تکراری سرشماری
۱۴۳	فصل ششم: نظام سهمیہ بندی
۱۵۵	فصل ہفتم: ایک سی ہاؤں پر آئندہ (آوارہ)
۱۶۷	فصل ہشتم: بح پور - حذف بانی
۲۰۳	فصل نهم: گفت ۵۴ - حاصل
	جنبش قومی مہاجر - جینی سند: تاسیس
۲۰۳	ماہ عسل
۲۰۶	توافق جنبش قومی مہاجر - حزب مردم
	توافق سال ۱۹۸۹ جنبش قومی مہاجر - ائتلاف
۲۱۴	«اسلامی جمہوری اتحاد»
	کنت و کوی نافر جام ۱۹۹۶-۱۹۹۳ جنبش قومی
۲۱۷	مہاجر - حزب مردم
	توافق ۱۹۹۷ جنبش قومی مہاجر - مسلم لیک
۲۲۵	(نواز)
	جنبش قومی مہاجر - جینی سند: ماہ عسل
۲۳۰	دوم
۲۳۵	ضمائم
۲۵۳	واژه نامہ
۲۶۱	کتابشناسی

خدمه مترجم

محمد صالح کورجو در هفدهم آوریل ۱۹۲۳ در روستای «مراد کورجو» واقع در ایالت سند پاکستان به دنیا آمد. در آغاز در سازمان جنگلبانی ایالت سند فعالیت شغلی خود را شروع کرد. سپس به خدمت وزارت امور خارجه پاکستان در آمد و به عنوان مدیر کل مشغول به کار شد. او در طول ده سال خدمت، در مسئولیت‌های مختلفی از جمله، وزیر مختار پاکستان در مصر و عربستان سعودی و سفير در سودان و چاد و جمهوری آفریقای مرکزی انجام وظیفه نموده است. او به پاس خدماتش نشان قائد اعظم را از دولت پاکستان و نشان درجه اول «دو نیل» را از سودان دریافت نموده است. آقای کورجو قبل از این کتاب که چاپ اول آن در سال ۲۰۰۲ توسط انتشارات دانشگاه آکسفورد منتشر گردید، دو کتاب دیگر نیز نگاشته است، «کاندی پیشکام - جایگاه وی در تاریخ» در سال ۱۹۹۴

و «جی.ام.سید: بررسی تحلیلی دیدگاه‌های سیاسی وی» در سال ۲۰۰۰ که هر دو کتاب توسط انتشارات دانشگاه آکسفورد به چاپ رسیده است. نویسنده از دیپلمات‌های کهنه کار و قدیمی پاکستان است که در دوره‌های مختلف در عرصه سیاسی پاکستان به ویژه در حوزه روابط بین‌الملل نقش مؤثری بازی کرده است. او از جمله کسانی است که بیش و پیش از آن‌که خود را یک پاکستانی بداند، خود را یک سندی اصیل می‌داند که متعصبانه از این هویت قومی و نژادی خود دفاع می‌کند. او به‌رغم وابستگی ملی و شغلی و سابقه طولانی خدمت به نظام سیاسی پاکستان، که در چارچوب ایدئولوژی اسلامی تاسیس و تعریف شده است، به لحاظ نگاه سیاسی، سکولار و معتقد به عدم دخالت دین و مذهب در شاکله قدرت سیاسی و سیاست است. البته این اعتقاد او، شاید ریشه در تاریخ تشکیل پاکستان و مشاغل و مصائبی که این جریان برای سند و مردم آن ایجاد نمود، داشته باشد. در عین حال، او خود را یک مسلمان معتقد بشمار می‌آورد و به امتیازات برجسته فرهنگی و تمدنی سند و مردمانش را از سایر نقاط پاکستان و مردمانش متمایز می‌کند، بسیار می‌بالد.

من در سال‌های ۱۳۷۹ تا ۱۴۰۱ بر مبنای نزدیک به سه سال مسئول خانه‌های فرهنگ ایران در کراچی و حیدرآباد م.م. در همه سال‌های مأموریت و حتی قبل از آن‌که به عنوان کارشناس ارشد فرهنگی حوزه شبه‌قاره فعالیت می‌کردم، یکی از دغدغه‌های اصلی فکری من، مساله افراط گرایی و مذهبی در شبه‌قاره هند و پاکستان و تجزیه و تحلیل تاریخی و فرهنگی آن بود که بخش مهمی از مطالعات من را به خود اختصاص داده بود. در سال پایانی مأموریت در پاکستان، این کتاب منتشر شد. کتاب به عنوان یک مآخذ مطالعاتی معتبر و قابل توجه، می‌توانست و می‌تواند مورد استفاده پژوهشگران فرهنگی، علوم سیاسی، روابط بین‌الملل و حقوق اساسی قرار گیرد. از این‌رو به محض بازگشت از مأموریت، تصمیم به ترجمه آن گرفتم و کار را به انجام رسانیدم ولی متأسفانه امکان چاپ آن، تا امروز، فراهم نگردید. مواضع و دیدگاه‌های نویسنده هرچند در موارد متعددی می‌تواند مورد تأیید مترجم قرار گیرد و فاصله بسیاری با دیدگاه‌های وی دارد ولی مطالعه کتاب و آگاهی از دیدگاه‌های نویسنده آن‌که یک جریان فکری و فرهنگی

* G. M. Syed: An Analysis of His Political Perspectives.

مهم و گسترده را در سند و حتی در پاکستان، نمایندگی می‌کند، کمک زیادی به تجزیه و تحلیل واقع گرایانه‌تر و مستندتر پدیده‌های فرهنگی و اجتماعی شبه‌قاره و به ویژه پاکستان، بخصوص در موضوع افراط گرایی قومی و مذهبی خواهد کرد. نویسنده در شبه‌قاره به طور عام و در پاکستان به طور خاص، به اردوگاه متفکران مسلمان متجدد و نوگرا وابسته است که پیرو اندیشه‌های محمد علی جناح و علامه محمد اقبال لاهوری هستند و در نقطه مقابل اسلام سنتی و وابسته به مدارس دینی و مذهبی شبه‌قاره که از دو مکتب دیوبندی و بریلوی سرچشمه می‌گیرند، قرار دارند. بنابراین، مجموعه نظرات وی باید در فضای فکری و شرایط خاص اجتماعی و انسانی شبه‌قاره و مکاتب فکری اسلامی و تنوع اعتقادات مذهبی و جریان روشنفکری، مورد در آن سرزمین مورد ارزیابی و بررسی قرار گیرد. بر این اساس، تعبیر «ناکور» نقادی که نویسنده کتاب که نسبت به اسلام سنتی و مدرسه‌ای و یا انتقاداتی که نسبت به ورود رهبران دینی و روحانیون به عرصه سیاست و حکومت دارد، نام دارد، نوع خاصی از اسلام است که از نگاه او، در شبه‌قاره و به ویژه در پاکستان سلطه و غلبه دارد و امروزه بواسطه الهام بخشی به فرقه‌های سلفی و تندرو و خشونت‌گرایی از زاویه نگاه ایران اسلامی و در چارچوب استانداردهای دینی و مذهبی پذیرفته شده در ایران نیز مورد تأیید نیست. اما به هر حال باید این نکته را نیز در نظر داشت که نویسنده، بارها اعتراف می‌کند که دارای تفکرات سکولاریستی است و تحلیل‌های گوناگونی که در موارد مختلف ارائه می‌کند مستقیماً تحت تأثیر این گرایشات سکولاریستی و قرار دارد که اصولاً مورد تأیید مترجم نمی‌باشد و انعکاس آنها صرفاً برای فراهم کردن زمینه بهره‌برداری آگاهانه پژوهشگران از واقعیت‌های موجود در عرصه روشنفکری و اندیشی دینی در پاکستان و شبه‌قاره است. نکته دیگر آن‌که، نویسنده اگرچه در کتاب عنوان، «سند و افراط‌گرایی قومی و مذهبی در آن» را انتخاب و بر آن متمرکز کرده است ولی بحث خود را محدود به گستره جغرافیایی «سند» نکرده است و آن را به سراسر پهنه پاکستان تعمیم داده است. اولویت و اهمیت موضوع خاص این کتاب برای پژوهشگران ایرانی در حوزه فرهنگ و سیاست بیشتر از آنروست که ما (ایرانیان)، چه در سطوح رسمی و دیپلماتیک و چه در سطوح مردمی و غیر دولتی، به شدت از فضای ناامن و ملتهب افراط‌گرایی قومی و مذهبی در پاکستان و به

ویژه در نقاط مرزی کشورمان که در مجاورت پاکستان قرار دارد ضربه خورده و آسیب دیده‌ایم و شاید تا به امروز مطالعات جدی و گسترده کاربردی در خصوص این وضعیت و آسیب شناسی روابط سیاسی و فرهنگی و اجتماعی میان دو کشور و دو ملت که بتوان براساس آن نقشه راه روابط فیما بین در آینده را طراحی و ترسیم نمود، بخصوص توسط پژوهشگرانی که خود نیز مستقیماً در عرصه اجرای عملیاتی روابط و مناسبات فرهنگی حضور فعال داشته‌اند، صورت نگرفته است.

محمدرضا زیتلی

تیر ۱۳۹۴

www.ketab.ir

پیش‌گفتار

مردمان سند، صرف‌نظر از خاستگاه اولشان، رجال گذار از یک مرحله دردناک تاریخی هستند. این موضوع از رفتارهای فردی و اجتماع روابط درون و برون اجتماعی، دیدگاه‌های سیاسی، روش‌های برخورد با موضوعات و مسائل محلی، ایالتی و ملی و در نهایت جریانات فکری آنها، آشکار می‌گردد. آن نسبت به آینده سیاسی و اقتصادی و اجتماعی خویش، احساس ناامنی می‌کنند. شرایط زندگی، اعتقادات مذهبی و حق انتخاب آزادانه‌شان، در معرض فشارها و آسیب‌ها قرار گرفته است.

تلاش‌های بسیاری برای بررسی و تحلیل این مسائل براساس دیدگاهی ناظر به درک جریان پیدایش مشکلات، بررسی عوامل پدیدآورنده مشکلات و تا حد امکان کاهش تأثیرات آنها (حتی اگر نتوان آنها را به طور کامل از بین برد)، صورت گرفته است.

من، زمانی که مشغول کار روی کتاب «جی.ام.سید، تحلیلی از جنبه‌های سیاسی

زندگی او» (۱۹۹۹)، بودم، ضرورت چنین تحقیقاتی را احساس کردم. ارتباط بسیار نزدیکی بین دیدگاه‌های جی.ام. سید و سرفصل‌های این کتاب، یافتم. توصیه می‌کنم این دو کتاب به عنوان دو رکن اصلی تشکیل دهنده «وضعیت سند»، در پی یکدیگر، خوانده شود.

نظرات من، احتمالاً بحث برانگیز خواهد بود و اگر چنانچه برخی از خوانندگان نظرات مخالفی داشته باشند، به آنها احترام خواهم گذاشت، چراکه جاغایه و روح جریان ارتقاء فرهنگ بردباری و تحمل، چنین اقتضایی دارد. بسیاری از دوستانم، هم از سندی‌ها و مهاجرین که نگران واکنشی شدید بودند، به من توصیه کردند تا نفعی که تعصبات شدید فروکش نکرده و نور امیدی در انتهای این دالان تاریک تابیدن نگرفته است، از انتشار این کتاب خودداری کنم، اما من احساس می‌کنم که یک تریل مشی، نمی‌تواند در خلاء بوجود آید. باید تلاشی سنجیده و هوشیارانه برای افروختن این شعله صورت گیرد.

اعتقاد دارم به جای تکیه بر صدماتی که بر سند وارد شده است، بایستی آنها را افشا نمود، تا بتوان مام‌تشار را شناخت و راه‌حل‌های مناسب و مقتضی در مورد هر یک را به اجرا درآورد. نشر نتایج، مصاحبات و جراحات موجود، التیام‌گیرد. من با این کار، در واقع درصدد حمایت از تعداد زیادی از روشنفکران و متفکرانی بوده‌ام که یا آراء و نظراتشان منتشر گردیده یا به اعتقاد من، با این موضوع ارتباط داشته و در این زمینه تلاش کرده‌اند و باید از ایشان سپاسگذار بود.

کاربرد کلمه «مهاجر» به تدریج در حال منسوخ شدن است. این خود، پیشرفتی خوشایند است. حتی جنبش قومی مهاجر شاخه الطاف حسین نیز نام خود را از «مهاجر» به «متحده» (یعنی جنبش قومی متحده)، تغییر داده است. با این حال روزنامه‌ها، کاهنامه‌ها و کتاب‌ها، هنوز هم از عبارت «مهاجرین» استفاده می‌کنند. شاید به دلیل وجود تشکلهای سیاسی مجزا و جداگانه، مرانامه‌های سیاسی و شیوه اعتراض و تحریک مردم توسط بخش‌های ذی نفوذ این گروه اجتماعی، پاره‌ای از حوادث خاص در کراچی، هنوز هم به «مهاجرین» و نه به شهروندان کراچی، منتسب می‌گردد. به عنوان مثال، الطاف حسین رهبر «جنبش متحده»، اخیراً (ژوئن ۲۰۰۰م) به کشتار مهاجرین در کراچی اعتراض نمود. به جز اعضای این جمعیت که این عنوان (مهاجرین) را کنار گذاشته‌اند، نویسندگان، بدون قصد توهین، چاره‌ای

جز اشاره به آنها با استفاده از عنوان «مهاجرین» ندارند و در این مورد نیز همواره به خاطر استفاده از این عنوان عذرخواهی کرده‌اند.

روستای مراد کورجو، ایالت سند

سوم ژوئیه ۲۰۰۰ م

www.ketab.ir